

Ooperi raudne leedi Anu Kaal: „Teatrist ei saa ma elu lõpuni lahti.”

Novembrikuu alguses 84. sünnipäeva tähistav lauljatar Anu Kaal on sale, sirge seljaga ning nii terava ja kiire ütlemisega, et noorel on vaev temaga sammu pidada.

„Anu on nagu raudteerööbas, mis on kitsas ja õhuke, kuid raudne,” on teda iseloomustanud tema kunagine lavapartner Mati Palm.

„Kuni 68. eluaastani olin ma käinud ainult hambaarsti juures. Nüüd olen ikka mõne asja pärast pidanud tohtrit külastama, aga usun, et päris mitu kilomeetrit jõuan veel järjest maha marssida. Käin kaks korda nädalas võimlemas. Kord kuus massaažis. Õhtuti enne uinumist lahendan ristsõnu. Sest ka vaimset tervist tuleb hoida. Seltsielu on minu eas juba väga oluline. Olen teatriveteranide klubi liige, kord kuus käin Estonia Seltsi koosolekutel. Ja muidugi muusika! Püüan vähemalt kord nädalas käia mõnel mulle huvipakkuval kontserdil,” loetleb Anu Kaal. Ta on avastanud, et näiteks muusikaakadeemia korraldab imeilusaid kontserte olematu piletihinnaga. Uues majas on suurepärase akustikaga saal. „Meie tuntuim akustik Linda Madalik on ka selle saaliga imet teinud. Käin palju Eesti Draamateatri etendustel. Täiesti uskumatu, et „Lehman Brothers” on juba mitu aastat mängukavas ja ikka suudavad näitlejad selle tüki täiesti geniaalselt välja mängida - minu viimaste aastate vaieldamatult suurim teatrielamus! «Võõrad” on selline kergemapoolne, aga väga vaimukas etendus. Estonias mängitav «Kabaree” valmistab kahjuks pettumuse. See maailmakuulus tükk vajakuks mu meelest hoopis teistsugust lavastajakätt. Kavas on minna vaatama „Erakõnelusi”.”

Anu Kaal ja koolitee

Publik on Anu Kaalu meelest tema lavaeluaastatega võrreldes muutunud palju vähenõudlikumaks. «Minu ajal ei tõustud iga muusikapala järel püsti ega hüütud «Braavo!”. Aga samas on teater muutunud millekski täiesti igapäevaseks - stiilis «talvesaabastega parketile”. Aga see mind nii palju ei häirigi kui see mobiilide kultus. Olen oma silmaga näinud küllastajaid, kes terve kontserdi aja sõrmitsevad andunult oma mobiili. Kõige hullemad on aga need, kes ei oska oma telefoni kontserdi ajaks

60+

7,8,9,10

Eesti Draamateater
Estonia teater
Teater

välja lülitada ning kui siis keset kandvat pausi see telefon helisema hakkab, teesklevad, et see pole üldse nende telefon." Anu ütleb, et tema vanemad olid täiesti tavalised inimesed. „Ema töötas arveametnikuna, isa oli Tartu Ülikoolis õppinud juurat, aga ei leidnud erialale vastavat tööd. Ajad olid sellised. Räägitakse, et ta oli väga musikaalne. Mina olin ainuke laps, tahtsin minna onu ja onunaise eeskujul ülikooli eesti keelt õppima, kuid mu klassivenna ema Ester Soo, kunagine Aleksander Arderi õpilane, juhendas koolis tütarlaste lauluansamblit. Klassivenna kodus oli hästi palju noote, nii mulle muusika meeldima hakkaski."

Neiu lõpetas keskkooli heade hinnetega ja võinuks päris mitut asja õppima minna. Otsustavaks sai toonase Tallinna Muusikakooli sisseastumiseksamite aeg. «Eksamid olid juba juulis, augustis aga tahtsin mägedesse, mis oli juba tollal minu suur kirk. Õnneks sain muusikakooli ikka sisse. Eks ta üks kergemeelne temp oli, aga 18aastaselt ei mõtle ju keegi väga sügavuti. Ju oli see mu saatus. Ega see Otsa koolis õppimine kergelt läinud, ma polnud ju käinud lastemuusikakoolis. Vaid harmoonia oli kergem - see on ju nagu matemaatika," muigab Anu.

Muusikakoolist läks ta õppima toonasesse Tallinna Riiklikku Konservatooriumi. «Läksin Estoniasse 1963. aastal, vahetult pärast seda, kui olin lõpetanud Tallinna Muusikakooli. Kõrgkooliõpingute kõrval töötasin juba Estonia teatris koorilauljana. Mu esimene ooperi suurroll oli Mozarti «Võluföödis» 1964. aastal. Olin kolmanda kursuse tudeng, kui haigestus Paula Padrik ja oli vaja teha kiiresti «Võluföödis» Öökuninganna rolli. See oli küll selline vetteviskamine. Arvestades seda, et kui sa oled noor ja sul ei ole mingit hirmu, siis sa ei oska midagi karta. Siis ei olnud ükski noot kõrge ega miski raske."

Anu Kaal töötas Estonia teatris 1996. aastani. „Aga juba 1984. aastast alates õpetasin muusika- ja teatriakadeemias uusi lauljaid." Kuni 80. eluaastani oli ta akadeemia emeriitdotsent, kel ka viimasel õppetööaastal oli viis lauluõpilast. „Ka praegu on mul üks eraõpilane. Laulupedagoogi töö on raske, vastutad ju teise inimese eest. Nad on noored, kes usaldavad sind. Aga mulle tundub, et aastatega läheb mul see õpetamine ikka paremaks. Ma ei ole enam selline kannatamatu maksimalist nagu alguses. Olen aru saanud, et kõigel siin maailmas on aeg ja nüüd on minu

aeg kannatlik olla. Seda tööd tuleb teha aeglaselt, laulja arengut ei saa forsseerida, selles peab olema väga tähelepanelik ja järjekindel. Aga olen õpetamisest tasapisi loobumas. Tahan isegi oma kalli klaveri, haruldase Schwechteni, kinkida Holdresse klaverimuuseumile. Kodus mul teda ju enam vaja ei lähe."

Miks sa enam ei laula?

Anu Kaal tunnistab, et ikka ja jälle küsitakse temalt: „Miks sa enam ei laula?“ «Aga seepärast, et nii, nagu ma vanasti laulsin, ma enam ei suuda. Eks see paraku nii ka välja kujunes, et ma ei leidnud Estonias enam rakendust. Ja eks ta oli õige ka. Aeg sai ümber. Aga olin kaua Rahvusooperi nõukogu liige ja kõigi teatri probleemidega kursis."

Anu tunnistab, et talle meeldib teater. «Ilma selleta ma ei saaks. Vahel ma lähen ja kuulan ühe vaatuse mõnest ooperist. Ei pruugigi tervet etendust ära vaadata, ma saan juba sellest ühest vaatusest oma laengu kätte. «Nabuccot” käisin ma niimoodi vaatuste kaupa vaatamas.

Teatrist ei saa ma elu lõpuni lahti. Muidugi elasin teatrist lahkumist omajagu üle. Mitte lavalt lahkumist - mõistsin, et ei tahagi enam lavale minna. Aga tundsin puudust sellest majast, neist inimestest. Siin on möödunud mu elu ilusaimad aastad. Õnneks on meid, vanu estoonlasi, jätkuvalt elu vastu huvi tundmas, meil on oma teatriveteranide selts ja saame kord kuus kokku. Olen kaljukindlat seda meelt, et Estonia juurdeehitis peab tulema täpselt praeguse ooperiteatri kõrvale. Saaks juurdeehitis ometi targad arhitektid, kes ta taktitundeliselt vana maja kõrvale sobitaksid. Ei mingeid Linnahalle ega äärelinnu!"

Estonia on muutunud

Samas tunnistab lauljatar, et tema vana koduteater on aastate jooksul kõvasti muutunud. „Kuid muutunud on kogu meie elu. Turumajandus surub peale ja olemusvõitlus on palju ägedam kui tollal. Teeksin ka ise praegu palju kõvemini tööd, kui oleksin sama noor kui 1963. aastal Estoniasse tulles. Kindlasti täiendaksin end välismaal."

Ometi oli just Anu üks neist õnneliketest, kes pääses õppima Milano La Scala kuulsasse scuola di canto'sse. „Itaalia natuur pole mulle küll nii hingelähedane nagu näiteks Norra või Šveitsi oma, aga päikest ja soojust vajab ju igaüks. Mina täiendasin seal

end 1971. aasta ühel hooajal seitse kuud. Kahjuks ei olnud mu õpingute aeg kõige õnnestunum, sest parajasti vahetus La Scalas juhtkond. Hendrik Krumm täiendas end Milanos mõned aastad varem ja tema mälestused olid hoopis teistsugused. Kuid Milanos nähtud maailmatasemel etendused ja kontserdid andsid mulle väga palju juurde. Sain kätte suuna, milles peaksin arenema.

Anu Kaalult on korduvalt küsitud, kas ta on laulnud ka La Scala laval. „Olen laulnud Moskva Suures Teatris, väga palju kunagises Leningradi Suures Teatris. La Scala laval tegin kõrge komisjoni ees lõpueksami, publikut saalis ei olnud. Kuid võin siiski öelda, et olen La Scalas laulnud. Kui mõned aastad tagasi taas Milanos käisin, viisin oma sõbrad La Scalat vaatama. Kui väljakule jõudsimel, tundus teater neile nii tilluke, pealegi oli see jäl-le tellingutes. La Scala ... Maja pole ju väljast teab mis eriline, aga see hingus ... on ikka tempel küll!” muigab Anu.

Ta lisab, et loodus on tema vastu helde olnud. «Andis mulle hea hääleaparaadi. Käisime Nõukogude Liidus Sojuzkontserdiga kõvasti ringi, sageli polnud aega kontserdi eel häält ette valmistada. Tegin bussist või lennukist välja astudes paar niutsatust ja olin kohe võimeline laulma. Häält eraldi lahti laulma ei pidanud. Inimesed ja organismid on erinevad.”

Anu Kaal ja lavapartnerid

«Kõige rohkem olen laulnud „Rigoletto” Gildat, «Lucia di Lammermoori” Luciat ja «Traviata” Violetat. Need rollid on jäänud mu lemmikuteks. Töötasin Estonias 33 imelist aastat. Koos imelise lavastaja Paul Mägi, aga ka Georg Otsa ja Hendrik Krummiga. Gildat lauldes olid mul parimad lavapartnerid, keda ette võiks kujutada.” Anu mäletab tänini lavapartnerlust Georg Otsaga. „Juba proovisaalis tekkis meil hea kontakt, ehkki mina olin algaja ja tema juba Nõukogude Liidu rahvakunstnik. Ta parandas mu viga. Aga ta ei teinud neid kunagi teiste kuuldes, vaid ütles vaikselt hiljem. Õppisin Georg Otsalt palju. Nii nagu inimesena, oli ta soe ja toetav ka lavapartnerina.”

Hendrik Krumm oli Anu mäletamist mööda paras vaidleja.

„Alatasa oli neil Paul Mägiga erimeelsusi. Pikki ja kõvahääelseid. Mina nii suur vaidleja pole kunagi olnud. Muideks olen märganud, et mida vanemaks saan, seda kiiremini olen hakanud rääkima. Minu ajal polnud muusikakoolis ka mingit kõnetehnika õpetajat, kogu töö tegi ära lauluõpetaja, kes ikka ja jälle korrutas:

kaashäälilikud ei tohi ära kaduda!”

„Mul on tegelikult kurb meel kuulda, et traditsioonid hakkavad Estoniast vaikselt ära kaduma. Näiteks see, et üle teatrilava ei minda mitte kunagi välisjalanõudes. Et teatris tuleb kõiki tervitada, keda seal kohtad. Isegi selle kohta, kuidas koor peab lavale ja lavalt ära minema, kehtis minu ajal oma kombestik.

Anu ja tema õpetajad

Lauljanna peab end nõmmekaks. «Alustasin kooliteed 1948. aastal praeguses Nõmme põhikoolis, kus on õppinud ka Lennart Meri. Ma mäletan tänini oma kõige esimest õpetajat - Erich Pavelsoni. Tema abikaasa õpetas mulle põhikooli lõpuklassides inglise keelt ja nii hästi, et sain selle sügaval nõukogude ajal ikka päris hästi suhu. Millised suurepärased õpetajad nad olid,» mäletab Anu.

„Õpetajaid on olnud palju. alates selle koolivenna emast, kes mind üldse laulmise juurde tõi, jätkates konservatooriumi ja Itaaliaga.”

Anu Kaal ei saa ühegi õpetaja kohta öelda, et ta oleks olnud tähtsaim. «Kauaseim õpetaja oli mu pikaajaline kontsertmeister Frieda Bernstein. Temaga koostööd tehes olin juba saavutanud teatud taseme. Koos suutsime uusi mõtteid avastada ja need ka teoks teha. Proua Bernstein tegi minust selle Anu Kaalu, kes ma olin. Tema ütles kannatamatutele ikka, et kolme aastaga konkursil laureaat, viie aastaga häälest ilma. Mul õnnestus oma häälega teatris 33 aastat laulda.”

Ooperiprimadonna oli Nõmme sportlik laps, suusatas palju.

«Olen suuskadega isegi Vanakast alla sõitnud! Keskkooliajal läksin kord sõbrannaga Tallinna Kalevi turismiklubisse.

Juhuslikult olid just siis seal alpinismisektsiooni alpinistid, kes kutsusid huvilisi pühapäevaks Glehni torni ronima. Läksin, aga seal oli peale minu veel ainult üks inimene - Hillar-Kalev Kaal. Rääkis, mismoodi kaljuronimine käib, ja näitas siis mulle «kolme punkti seadust» ja muud. Nii see kõik meil algas.”

1958. aastal sõideti paariks-kolmeks nädalaks Elbruse alla õppelaagrisse. «Elbruse tippu mina ei jõudnud, aga Prjut-11 oma 4200meetrise kõrgusega oli algajale ka juba suur asi. Meie rühmas olid teiste seas pedagoogikateadlane professor Lembit Andresen ja minu hilisem õppejõud muusikakoolis Aino Villand.’ Samal aastal käisid eesti mehed esimest korda Elbruse tipus, nii idakui ka läänetiipus, Kalev Kaal teiste seas. «Mägironimine

polnud mulle raske - muudkui lähed ja lähed. Ma jõudsin igilumeni välja, tollal oli see suur asi."

Anu ütleb, et tal on elus üldse kaaslastega vedanud. „Lembit Andresen ja Rein Eek, kes olid minuga ühes svjazkas, võtsid alati suuremad seljakotid. Minu kott on olnud ikka nii 17 kilo. Ma tean, et mu kadunud abikaasa läks kord mägedesse 33 kiloga. Meil olid ju kõik need konservid ja muu vajalik kaasas, sublumaadid hakkasid tekkima hiljem. Loomulikult oli telgis ööbides vahel külm, aga mis oleks elu ilma vürtsitali!”

Reisipisikuga laulja

Nii-öelda veteranina on Anu käinud telkidega Põhja-Norras laplaste juures. Koos kadunud Väino Areniga oli paaril põhimõte: kui rahakott vähegi kannatas, paigutasid nad oma säästud reisimisse - Kreeka, Kanaari saared, Portugal, Tuneesia.

„Portugal oli muidugi fantastiline: alles selles Euroopa läänepoolseimas tipus saad maailma meresõitjatest aru."

Praegu elab Anu kaasa tütre off-road-seiklustele. Páris mägironimisega enam ei tegele, aga suhtleb tänini alpinismiveteranidega. «Mägironimine häält ei kahjusta. Värske õhk, päike paistab ... Õnneks pole mul külmakartlik kõri. Alpinism on väga intelligentne sport. Mul on olnud ka professorikraadiga instruktoreid. Alpinism tõmbas huvitava kombel ligi mitte lihtsalt tugevaid ja osavaid inimesi, vaid haritud seltskonda, nii et Venemaal nimetati seda lausa akadeemikute spordiks. Ühiseks nimetajaks oli nendel inimestel seiklus- ja uudishimu. Need, kes tulid, selle harrastuse juurde ka jäid,” selgitab Anu.

Ta kinnitab, et see on ka väga esteetiline sport. «Mäletan tänini neid päikesetõuse mägedes. Mägede avarust ja suurust. Imelised on alpiaasad. Mõnikord on taimestik nii tihe, et tee või kirkaga teed. Või kui jõuad sinna üles, kus on eedelveiss ... Või kuidas päike mägedes hommikul tõuseb. Lõpuks üles mägedesse jõudnuna kogu seda ilu nautides mõtlesin ikka, kui tühine on see kõik, mille pärast me seal all jageleme. Kõik mured kadusid seal üleval. Mu lemmikvärv on tänini sinine ja kõige rohkem armastan valgeid lilli." „Mul on tütar ja kolm lapselast, koos kadunud Väino Areniga kaks last ja viis lapselast. Keegi neist pole näitleja elukutset valinud, kõik on ikka normaalsed inimesed. Tütar Teele õpetab Tallinna Tehnikakõrgkoolis, elab oma perega Nõmmel mu lapsepõlvkodus. Tütrel on kolm last,

kõige lähem elukutse minu omaga on vast Estonia valgustajal Kaadil. Madli töötab Inglismaa teaduslinnas, Cambridge! ülikoolis geeniteadlasena ja vanim, Praha Karli Ülikooli ökoloogia erialal õppinud Liis propageerib ülirohelist mõtteviisi. Ei saa kurta, elu lapselastega on lõbus,” muigab Anu Kaal.

Anu Kaal ja keeled

„Päris noorena õppisin vene oopereid laulma vene keeles. Hiljem enam sundust polnud, enamjaolt on kuulsaimad neist ikka eesti keelde tõlgitud. Huvitaval kombel õppisin väga palju vene keelt hoopis Itaalias stažeerides, kus elasin samal hotellikorrusel koos viie vene noormehega. Enesele teadmata omandasin sellise noorte meeste sõnavara. Tulin tagasi, hakkasin oma kontsertmeistri proua Bernsteiniga hoogsalt suhtlema ja tema ehmatas ennast mu vene žargonist poolsurnuks,” meenutab Anu muiates.

«Itaalia keelega nägin muidugi vaeva, vene-itaalia sõnaraamat oli kogu aeg kaasas. Aga lauldes, eriti Milanos õppides see keel lihtsalt tuli ja kui kord käpas, siis küll on hea laulda. Fraas jookseb, selles keeles on kõik mu lemmikud ju kunagi loodudki. Iga uut rolli õppisin umbes paar kuud, peamiselt jalutades. Aga ma lugesin alati ka oma rolli kohta kirjandust juurde, tollaste olude ja üldse ajaloo kohta.

Võtame näiteks Violetta. Kõigis rollides on ju midagi, aga see on kõige terviklikum. Lugesin

„Kameeliadaami” paljude etenduste eel, eriti kui seda tihti mängiti, ja mulle tundus, et mingid aktsendid vajasisid taas paikapanemist. Leidsin sellest rollist lõpmatuseni aina uusi värve. See ei sõltu isegi lavastusest, vaid näiteks mingist nüansist laval. Kui Verdi «Luisa Miller” kavva tuli, lugesin korduvalt Schilleri «Salakavalust ja armastust”. Mul on kahju, et salakavaluse pool, poliitiline intriig on operist välja jäänud, lugedes oli just see huvitav. Ma ei usu, et selle draama lugemine raamatust tõi Luisa kujusse uusi tahke, aga avardas üldpilti kindlasti,” jutustab Anu.

«Tunnistan, et olen bei canto haige, nii armastan itaalia keeles laulda. Ma ei oskagi paugupealt öelda, mis teeb Itaalia laulumaaks. Keel ja kliima, pluss sealsete inimeste elurõõm, üldine ellusuhtumine. Itaalia keeles laulmine on tõeline ülendatud kõne. Neile on see juba emapiimaga kaasa antud. Kuulake, kui ilusasti kõlab kasvõi fraas „Bella Italia”. Itaallastel

on ka maailmakaardil asukohaga vedanud, sealt edasi läheb juba Vahemeri ja Aafrika, liiga kuum, liiga kuiv. Sealsed keeledki on sellised ... naksuvad," naerab Anu.

ELUKÄIK

ANU KAAL

Anu Kaal on sündinud Tallinnas 1940. aastal. Ta lõpetas laulu erialal Tallinna Muusikakooli 1963. aastal ja Tallinna Riikliku Konservatooriumi Viktor Gurjevi klassis 1968. aastal.

1963. aastast alates kutsuti Anu Kaal laulma Estonia teatri koori ja seejärel tegutses ta meie esindusteatri solistina aastail 1967-1996.

1971-1972 õnnestus Anu Kaalul end täiendada Milano La Scuola laulukoolis Itaalias. Lauljatar õppis seal 1971/1972. hooajal seitse kuud.

Anu Kaalu peeti 1980. aastail üheks Eesti enim gastroleerivaks klassikalise muusika esitajaks. Ta esines nii omaaegsetel kuulsatel festivalidel (Moskva Tähed, Kiievi Kevad, Taškendi Kuldne Sügis, Kišinjovi Mertsišor) kui ka Nõukogude Eesti kultuuripäevadel (Süürias, Ukrainas, Prantsusmaal, Venemaal), NSV Liidu kultuuripäevadel (Madagaskaril, Rootsis, USAs, Kanadas, Jaapanis, Islandil ja mujal), ringreisidel koduteatri Estoniaga (Bulgaarias, Rootsis, Soomes, Kasahstanis), paljudel sooloõhtutel (Leningradis, Moskvast, Riias, Batumis, Minskis, Jerevanis, Omskis, mitmel pool Siberis jm), lisaks külalissolistina arvukatel ooperietendustel mitmel pool liidus ja välismaal. Lisaks koduvabariigi kõrgetele tiitlitele pälvis ta 1981. aastal NSV Liidu rahvakunstniku aunimetuse. Ta oli ka Eesti NSV Ülemnõukogu rahvasaadik ning Rahvaste Sõpruse ordeni kavaler.

Kuigi Anu Kaal tegi debüüdi Öökuninganna raskes osas Wolfgang Amadeus Mozarti ooperis «Võluflööt», on tema kui Estonia teatri primadonna olulisemateks rollideks laval olnud Violetta Giuseppe Verdi ooperis „La traviata”, Gilda Verdi „Rigoletto” ja Lucia Gaetano Donizetti ooperis „Lucia di Lammermoor”. Gilda osas tegi ta konservatooriumi diplomietenduse 1968. aastal, olles juba enne olnud teatri koosseisuline solist. Violetta laulis meie koloratuursopran kodulaval juba 100. korda 1985. aastal.

1984. aastast on Anu Kaal töötanud ka lauluõppejõuna

muusikaakadeemias. Tema õpilaste hulgast on Alfia Kamalova praegu juba mitmendat aastat Saksamaal Gelsenkircheni muusikateatri koosseisuline solist.

Anu Kaal on olnud Estonia Seltsi juhatuse sekretär ja Eesti Teatriliidu veteranide liidu esinaine.

Kunagine lavapartner Mati Palm on Anu Kaalu iseloomustanud, et Anu on nagu raudteerööbas, mis on kitsas ja õhuke, kuid raudne. „Telefon“ (G. C. Menotti) - 1973. Anu Kaal (Lucy), Gian Carlo Menotti, Voldemar Kuslap (Ben), Eri Klas ja Arne Mikk. Pipi Pikksukk“ (Ü. Vinter) - 200. etendus (27. jaanuar 1980). Pildil neli Pipit: Anu Kaal, Liina Saari, Katrin Karisma ja Helgi Sallo. Emaga Tallinna sadamas 1980. aastal. Ema tuli tütart saatma järjekordsele kontserdireisile Soome. Elukaaslase Väino Areniga paari Uus-Tatari tänava kodus. Punast parukat kandis Anu telefilmis „Lucia di Lammermoor“ Luciat kehastades. Tütrega Tallinna vanalinnas.

Kaire Kenk